

ban vannak." S bizony az égő gyertyának kell a gyertyatartó, mert a véka alatt nem kap levegőt. Költők, művészek normájába illő ez a másoknak világitani rendelt belső kényszer.

Ha elrövedsz mulandóságodon — hagyd a költőt, hogy verssé fogalmazza a bibliai gondolatot: „Mert mind meghalunk, s olyanok vagyunk, akár a víz, mely ha kidőlt a földre, már föl nem szedhető. Minden szavunk és tettünk így ivódik az időbe. Adja az Úr, hogy teremő lelkeket tápláljon, amit mondtam s cselekedtem“ (Garai Gábor, Dávid zsoltára).

Aki sokallaná a sejtetett életet betöltő tisztséget, gondoljon arra, hogy a változatosság biztosítja, mint a szántó-vető esetében a mindig újat, a fejlődőt vagy éppen az ismételten kezdenivalót. S nem a fizetség, hanem a veled eggyé lett híveid meleg embersége megéri, hogy vállald azt, hogy mint Jézus, légy mindenkinek a szolgája.

NAGY FERENC

TRADÍCIÓ ÉS MODERNSÉG AZ EGYHÁZ ÉLETÉBEN

Bevezetésként két fogalommal szeretnék röviden foglalkozni: a tradíció vagy hagyomány és a modernség vagy korszerűség fogalmával. — A hagyomány „a múlt értékeinek létező és ható szellemi eredménye“ — mondja egy neves gondolkozó. A modernség felfogásom szerint egyenlő a korszerűséggel, mely viszont szoros kapcsolatban áll a múlttal, s nem egyéb, mint a mának realis, hiteles előtörténete.

Szüksége van-e az embernek a hagyományokra és kell-e modernnek lenni? Az én felfogásom az, hogy életünkben mind a hagyománynak, mind a korszerű gondolkodási és cselekvési módnak, formának megvan a maga döntő szerepe. Ez a két elem egyformán hordozza a legegységesebb és legösszetettebb igazságokat, hordozzák a múltat, szólnak a jelenben s kivetítik a jövő perspektíváját.

Egyházunk a vallásos hagyományok legtisztább őrizőit látja bennünk. Reményünk van arra, hogy intellektusunk érett a világot érintő kérdések regisztrálására és hivatással valóra váltjuk ezt a reménységet. Hosszú századokon át a kereszténység magatartásával, göggyével, kizárólagosságával kivívta a felvilágosult lelkiismeret és az igazságérzet lázongását, méltatlankodását. Ma már nagyszerű eszmélések alapján így fogalmazunk: „a keresztény misszió célja nem az, hogy csak a dogmákat terjessze, hanem a gyöngédséget, szeretetet“. Csak ez a magatartás és törekvés tarthatja meg a kereszténységet. Viszont ha a kereszténység erről megfeledkeznék, csak mint egy letűnt kor „emlékműve“ vonzaná az embereket kegyhelyeire, templomaiba, ereklyéi közé.

A gyakorló lelkészi szolgálat irányelveinek ismerete nélkül senki sem nyerheti el a lelkészi oklevelet, de a vallásos élményt a fogékony lélek termeli. Hittudomány és vallásos élményvilág teszi a lelkipász-

tort. Miként a szentet, az igazságos embert is — mondja az egyik teológus — nem a nagy szavak, hanem az erényes, magasrendű emberi élet szüntelen gyakorlása teszi. Reánk lelkészekre is áll, mit az egyszerű hívő így fogalmazott meg: én inkább érezni kívánom a töredelmességet, mint tudni annak meghatározását. Nemcsak beszélni hát, de cselekedni az evangéliumot. A hívő ember az egyházban nem akar csalódni. Úgy tekint arra, mint a legmagasabbrendű hagyományok ápolójára, de elvárja azt is, hogy eszményként, reális célként vallja az emersoni gondolatot: „hinni az újban és a megújulásban”.

Senki sem tagadhatja, hogy a nagyszerű hagyományok mellett ápolunk sok olyan rossz szokást, melyek, mondjuk ki bátran, sértők az emberi gondolkodásra, méltóságunkhoz, a modern emberhez, aki a világból, az életből összehasonlíthatatlanul többet tud, mint elődei, és aki kritikai szemmel vizsgálja azt, amiről tegnap még tilos volt beszélni. Nem mondom, hogy mindent romboljunk le, hanem azt, hogy száműzzük, ami a gyülekezetet megalázza. Azt viszont, ami a gyülekezetet lélekben, szellemiekben emeli, tartsuk meg és ápoljuk, adjuk tovább.

Gyakran szoktunk hivatkozni az egyház emberszeretet-szolgálatára. Nagyon helyes. Szüntelen cselekedni az emberszeretetet szép emberi magatartás, úgy azonban, amint tette azt Schweitzer Albert és mások — és nem úgy, mint ahogy tapasztaltuk azt nemegyszer, amikor kiáltott a jobb kéz a bal kéz adománya után. Élénken él emlékezetemben sok-sok adományozás, amelyben nem az alázatos emberszeretet, hanem a kevély magamutogató szellem dominált. Magam előtt látom azt a sok megalázott embert, csak a szemek keserű csillogása mutatta, hogy szeretett volna megalázottságával kiszaladni a világból. Úgy vegyük fel embertársaink gondját, terhét, hogy emberi méltóságukat meg ne bántuk, érzékenységüket tiszteljük. Így lehet csak az egyház emberszeretet-szolgálatára nemes hagyomány, melyet tisztel és értékel minden emberségesen érző és látó ember.

A protestantizmus világszolgálatára indulásakor szent tiltakozást jelentett be: 1. a hierarchikus rendszer ellen; 2. minden formális, külső tekintély ellen; 3. a hagyományos kultusz ellen; 4. a szakramentalizmus ellen; 5. a kettős erkölcsiség ellen (um. az egyházi és világi erkölcs). A ma egyházában új formákra, új logikára, új ízlésre kell alapozni, állandó figyelemmel a szekularizált világban élő hívők lelki „igényeire”. Nemcsak Galilei korának, a mának is szól az üzenet: „Eppur si muove.” Az élet szüntelen alakulás minőségben és dimenziókban. Ebben a szüntelen fejlődő, alakuló, tökéletesbülő világban mozdulatlannak maradni enyhén szólva „pató-pálos” bűn.

Legyen hát célunk, igényünk: a kor színvonalán a múlt nélkülözhetetlen örökségét a ma egyházának életébe beleépítve használni az egyetemes emberi ügynek, Isten országának. Mit tegyünk ott kinn, a gyülekezetben? Hol vannak a mi konkrét feladataink? Válaszom: ott vannak a gyülekezetben. Ott él a lelkekben, onnan kell kibányászni. Tenni kell ezt értük, Isten gyermekeiért, a hagyományokat őrzőkért s a más jelszavakkal, új megfogalmazású igényekkel élő fiatalokért. Hivatástudattal, tiszta látással, hittel, alázattal, türelemmel és lankadatlan szorgalommal, tépelődéssel kell ezt a nagyszerű, szépséges szolgálatot elvégezni. Hiszem azt, hogy teológiai ifjúságunk jelentős

részében ez a hivatástudat él. A professzorok feladata, hogy azt elhelyezzék és megfelelő ismeretanyaggal szilárd alapokra helyezzek.

Kilépünk, illetve belépünk a gyülekezetbe. Ott van a templom és a lelkészi telek, a falu vagy a város tárgyi értékeivel, és ott vannak a cselékvésre kész, lelki élet után vágyódó hívek.

A templom, őseinek hagyta reánk. Nagy, hideg, kőfalú, riasztó puritánság. Megdobban a szívünk, egy hang szól bennünk: „menj, ékezd fel. Faragott csillár kívánczik a százados falak közé, hogy őrizze az is híveink jó izlését, a népművészet iránt érzett tiszteletét. Az orgonára nézünk, örülhetünk, ha az igényes egyházi zene bemutatósára alkalmas. De legtöbb esetben rétség, elhanyagolt állapotban lévő orgonát találunk, mely nemhogy lendítene, de visszafogja a gyülekezet emelkedni vágyó hangulatát. Feladatunk az, hogy híveink érdeklődését felkeltjük, és szép tiangu hangszert állítsunk a templomba. Szőnyegek kíváncsiak a padlózatra, olyan is van bőven, hol a padlózat hideg cement vagy téglal. Az úrasztalára elővirágot, né papírból, műanyagból készült gyöcsket helyezünk. Az úrasztal és a padterítő, a ma elterjedőben lévő szép szokás szerint, népművészeti alkotások legyenek. Legyen a templom felszerelve megfelelő számú énekeskönyvvvel, mert szép és jó hang a gyülekezet ajkán, az ének, a szóltár. A templomban gondoskodjunk melegeiről, ne csak lélekhez szóló imánk és prédikációnk hevítsen, hanem kályha is érasszon melegeit. Gondoskodjunk arról is, hogy a templom környékét virágágyások kövitsék. Legyen az is újító bizonyosság szolgálatunkról. A lelkészi lakást azzal a déllal építették, hogy lakja a lelkész. A hívő igénye az, hogy a pap legyen mindig otthon. Hogy otthonunk legyen a lelkészi lakás, jó ahhoz rend, tisztaság, gondozottság kelts. A lakályosság egyik bukzóje a lakás szellemi légköre. Fartsunk lépést a kultúrával, olvassunk sokat, gyarapodjunk, mert csak így lehetünk hasznára a reánk bizott nyájnak. A lelkészi lakás körül övölő tetel ipészös.

Hogy a társadalomhoz tartozunk, azt naponta bizonyítanunk kell. Van olyan lelkész, aki ún. puritán stílusú életével kivonult a világból, soha nem ajánlott fel semmit képességeiből, de vannak olyanok is, akik iskolaépítésnél mártort hordtak, járdát építettek, a falu gáz- és villanyvezetési akcióját szervezték; énekkarban érvényesítették jénekkultúrájukat, népi egyetemeket látogatnak, érdeklődnek a faluban vagy városban előforduló kulturális rendezvények iránt. Egy modernizálódó társadalomban elismerést, méltánylást csak így kap a lelkész. Ne várja egyetlen lelkész sem azt, hogy a társadalom szalad majd kegyei után. Ugy végezzük munkánkat, hogy az emberek, a közösség a lelkész által végzett közösségi szolgálatot értékelje. Itt is is magatartásunk, jó vagy rossz, bizonyítvány híveink előtt.

A gyülekezet életébe való belépésünk első pillanatától kezdve legyen programunk. Tudnunk kell, mit teszünk híveinkért az egyházunkban a szertartások terén.

Ha felmérjük gyülekezetünk sokrétűségét, találunk iskolázott és kevésbé iskolázottsággal rendelkező embereket. Találunk kiegyensúlyozott és forrongó lélkéket. Puritánokat és könnyű, felszínes életfelfogású egyéneket. Ezekkel a hívekkel, ezekért a hívekért kell vinni együtt a szebb emberségért a munkát. Az első teendő, hogy szívünk eltaláljon mindenki szívéfé. Otthonunkban, templomban, szeretetven-

dégségek alkalmával mindenkivel egyforma szívélyességgel bánjunk. Válaszfalakat ledöntve, helyes példa szerint tiszteljük mindenkit. Ne feledjük, az életünk nem barátainké, családunké, hanem a közösségé. Nem lehet fontosabb számunkra a gondnok, mint a megtérítendő bűnös. Házunknak ne csak előszobája vagy jobb esetben konyhája legyen nyitva gyülekezetünk tagjai előtt, hanem az egész lakás. Legyünk figyelemmel arra, hogy a lelkészi lakás falain belül szép élet folyjon. Ne legyen a tivornya színhelye, sem mértéktelen pazarlás fellegvára, hanem a lelkipásztor szerény, csendes, hívogató otthona. Utcán, közösségi találkozó helyeken is legyünk mindig messzemenően figyelmesek embertársainkkal. Köszönés nélkül ne menjünk el senki mellett, jó szó nélkül el ne forduljunk senkitől. Pletykát házunkban ne tőrjünk és meg se hallgassunk, az ún. jószándékú hírvivők ártalmasak. Mindenben, mindenkor maradjunk meg elvhűnek, tiszta szándékúnak, következetesnek. Ha ezeknek a feltételeknek megfelelően állítjuk össze szolgálati programunkat, sokat tettünk a gyülekezeti egység ügyében.

Milyen egyházi és társadalmi megmozdulásban vegyen részt a lelkész? Egyszóval mindenben, ahol az életet lehet szolgálni.

A gyülekezet-szervezés kulcspontjai: elsősorban a lelkipásztori gondozás; a konfirmálók megfelelő gyülekezeti taggá való felkészítése; a katekizációban önkéntesen résztvevőkkel való olyan foglalkozás, hogy azok egykor a hazának s a gyülekezetnek is érdemes tagjai legyenek. A gyülekezet erkölcsi és anyagi alapjainak megerősítése, továbbfejlesztése szempontjából nem mellékes, hogy kik állanak a gyülekezeti élet előterében, kikből tevődik össze az egyházközség vezetősége. A lelkész hívei között személyválogató nem lehet, de feltétlenül kell öröködjék azon, hogy az egyházközség vezetője valláserkölcsi szempontból kifogástalan magán-, családi és közösségi életet élő hívő legyen. Az egyház szervezeti szabályzata előírja a megválasztandókkal kapcsolatos követelményeket, de nem mindenütt gyakorolják.

A gyülekezet szervezésében és irányításában a régi bevált hagyományok megtartása és ápolása mellett figyelmet kell tanúsítani egyházunk női tagjainak az egyházközségek életében játszott eddigi szerepének fokozására. Ha elgondoljuk, hogy a legjobb templomlátogatók a nők, érzésviláguknál fogva a jó cselekedetek szüntelen gyakorlói, hogy gyermekeinket ők tanítják imádkozni, hogy mennyi energiával nevelik a jövő nemzedéket s mindezek ellenére nagyon sok helyen még ma is idegenkednek attól, hogy a nőket bevonják a keblitanácsba vagy a gyülekezeti élet különböző bizottságaiba. Lehetőségünk van, hogy ezt a balnézetet múlttá tegyük, csak bátran kell cselekedni, okos példákra, országos és az egész világra kiterjedő gyakorlatra kell támaszkodnunk.

A szertartások célja, hogy a hívő emberben az áldottabb élet utáni vágyat felkeltsék. Mivel a szertartásoknak fontos közösségformáló és megtartó erejük van, lényeges az, hogy a lelkész a legnagyobb pontossággal és felelősséggel végezze minden templomi és egyéb szertartási szolgálatát. A szertartásokkal kapcsolatban is felmerül a hagyomány és modernség fogalma. Itt is csak azt mondhatjuk: tartalmában, ami érték, meg kell tartani, de új formákba kell önteni. Az új szempontjait kifejteni elmulaszthatatlan kötelesség. Szótárunk elavult sza-

vait el kell hagynunk, a paródiába illő közlési formákkal szakítanunk kell, ha nem akarjuk, hogy a szellem igényes emberei tőlünk távol tartsák magukat. A teológiai nevelés fontos törekvése az kell hogy legyen, hogy a lelkészeket felkészítse az ékesszólásra, a parlamentiasság kerülésére. Anyanyelvünk iránti felelősségünk tudatában a szép fogalmazásra, szép beszédre kell törekedni. Ezért sok olvasásra, magunkkal szembeni igényességre van szükségünk. Ne mondja senki, hogy sűg az Ige, az bizony nem sűg, ha nem készülünk. A hallgató számára fontos minden kiejtett szavunk, hangozzék az el templomban, bölcső vagy koporsó mellett, vagy akár házasság megáldásánál. Eszmeileg és stílusban vigyázzunk a tisztaságra. Ne feledjük soha: szavunkat jó- vagy rosszindulatú kritikával fogadják híveink. Magunkért s a gyülekezetért mindig a legjobbat, a legtöbbet adjuk.

A szertartást végző lelkész igyekezzék külsőben is komoly, rendez lenni. Közbevetőleg vonatkozik ez a hétköznapokra is. Ma már társadalmunkban a külsőre mit se adó, rendezetlen, borotvátlan, lompos ember mind kevesebb. Sajnos vannak esetek, amikor a lelkészek is a szélsőséges haj- és ruhaviseleti hóbortok áldozatai lesznek. Remélem, teológusaink ezekben a szélsőségekben nem igyekeznek senkit utánozni.

Nekünk unitáriusoknak volt egy kiemelkedő lelkészünk, aki ebben a században született, dolgozott s alig 37 éves korában meghalt. Ez Balázs Ferenc volt. Egyik barátja és kortársa írta róla halálakor: „ritka ember, mert lelkiismeretes ember volt. Véleményéhez merő macacsságból nem ragaszkodott, de átérzett lelki irányaihoz rendületlenül hú volt. Hú volt: talán ez volt az ő legnagyobb érdeme. Hú volt hivatásához és tehetségéhez.”

Azért mondtam el ezt Balázs Ferencről, hogy tanuljunk tőle hűséget. Rendületlenül szolgáljunk, híveinktől soha el nem szakadva, alázattal. Becsüljük a múlt nagyszerű hagyományait, igaz értékeit, de ne feledjük, hogy korunk gyermekei vagyunk. Értsük meg korunk lázas igyekvésében a jövő szívdobogását. Aldozzunk, mint a próféták, lobogjunk, mint a fákllya.

Legyen érték szolgálatunk által is egyházunk a világ számára.

KOLCSÁR SÁNDOR

SORSUNK A VÁNDOR ÚTJA

(Emlékezés Fekete Lajosra)

— Menni kell, izzó napsütésben, zimankós viharban, kitérnünk nekünk nem lehet. —

Igy határozta meg életünk célját, értelmét és végzetét egykori úti-társunk, sokunk küzdelmének részese, célokért lelkesedő és fáradozó lelkipásztorunk, egykori költőtestvérünk és barátunk, néhai FEKETE LAJOS. Ugyancsak az ő lírája pengette le látnoki erővel azokat a sorokat is, hogy: „Egyikünk elébb, másik később érik aratásra, ahogyan felettünk átvonul a pászma, s megverte a jég kalászba induló búzafejünk.”